



# Argumentaties voor prioriteit per onderzoekscluster

*Resultaat van de interactieve sessie op het Bossymposium (letterlijke weergave van de post-its, nog niet verwerkt)*

Nr.	Cluster	Blz.	Aantal post-its
<b>Bossen en biodiversiteit</b>			
1	Impact op biodiversiteit	2	3
2	Relatie biodiversiteit en functioneren van bosecosystemen	2	5
3	Biodiversiteitsdoelen: vastleggen en opvolgen	2	2
4	Inrichting en zonering i.f.v. biodiversiteit	3	11
5	Beheer i.f.v. biodiversiteit	3	5
<b>Bossen en klimaatverandering</b>			
6	Impact van klimaatverandering op het bos (bv. verstoringen)	4	3
7	Adaptatie: weerbare bossen tegen klimaatverandering	4	18
8	Mitigatie: bossen en vastleggen van koolstof	5	8
<b>Bossen, bodem &amp; water</b>			
9	Waterhuishouding	6	7
10	Bodemnutriënten en elementvoorraden	6	7
11	Bodemleven	7	10
<b>Bossen voor mensen</b>			
12	Volksgezondheid	7	14
13	Psycho-economische benadering voor eigenaars	8	10
14	Psychologie van de burger	9	10
15	Openstelling van bossen	9	4
<b>Bosproducten</b>			
16	Vraag en aanbod van bosproducten	10	12
17	Beheer i.f.v. bosproducten	11	9
18	Uitgangsmateriaal	11	4
<b>19</b>	<b>Nieuwe thema's</b>	<b>11</b>	<b>21</b>

## 1. Impact op biodiversiteit

Wat is de impact van allerlei 'drukken' op de biodiversiteit in bossen? Deze drukken kunnen 'abiotisch' zijn (deposities, klimaatverandering, verdroging), of 'biotisch' (invasieve exoten, aantastingen), maar ook ruimtelijk (versnippering) en menselijk (exploitatieschade, recreatiedruk,...).

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Maakt het abstracte concept van 'verlies aan biodiversiteit' concreet en vatbaar, ook voor beheerder en brede publiek
2	Impact op biodiversiteit: - allesomvattend - versnippering - en andere
3	Stikstofdepositie moet omlaag, nog steeds onderschatting effecten en problemen

## 2. Relatie biodiversiteit en functioneren van bosccosystemen

Welke soortenrijkdom en processen spelen een belangrijke rol bij het goed functioneren van bosccosystemen: hoe werkt dit, kunnen diverse bossen hogere drukken verwerken, en hoe kunnen we de weerbaarheid van bossen verhogen?

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Ecologisch functioneren is de basis. Wat zijn de grenzen van het systeem? → de grenzen van het beheer
2	Maakt duidelijk waarom een abstract begrip als biodiversiteit voor iedereen belangrijk is
3	Veel vragen en onbekendheden → belangrijk voor toekomstig functioneren van bossen → link met andere thema's groot
4	- fundament van duurzaam beheer - minimumvereisten
5	Het functioneren van het systeem is belangrijker dan het biodiversiteitsbehoud op zich

## 3. Biodiversiteitsdoelen: vastleggen en opvolgen

Via doelgericht onderzoek en de ontwikkeling van objectieve opvolgingstools kunnen we natuurdoelen en hun evaluatie beter wetenschappelijk onderbouwen.

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	- Wat is 'plaatsgebonden' de ideale biodiversiteit om het bos optimaal zijn ecosysteemdiensten te laten vervullen en weerbaar te zijn tegen klimaatverandering? - Maar biodiversiteit is niet het alpha en het omega.
2	Evidence based policy beter uitwerken

## 4. Inrichting en zonering i.f.v. biodiversiteit

Onderzoek naar de effectiviteit van verschillende beheerstrategieën (verweven of scheiden van functies) op behoud en ontwikkeling van de biodiversiteit, ook in relatie tot andere bosfuncties.

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	<b>Cluster 4 en 5 horen onlosmakelijk samen.</b> Beheer binnen bos kan enkel effectief zijn als ook de omgeving voldoende gunstig is. Als het beheer niet effectief is, is er ook geen biodiversiteit meer om te onderzoeken.
2	<b>- Cluster 4 en 5 horen samen in praktijk.</b> - Gebiedsgerichte sturing voor eigenaars/beheerders. - Terreinondersteuning
3	Eigenaarschap van 'natuur' en niet van 'grond' Hoe promoten? - Kennisoverdracht - Openstelling e.d. ondersteunen - Groeperen van werken - Vlaanderen goesting geven voor gezonde mix open-gesloten
4	Schaaleffect + efficiënt werken als duidelijk is wat waar best
5	- Hoe resultaten uit onderzoek implementeren op het terrein? - Meer praktijkgericht onderzoek
6	Vertaling van kennis naar praktijk om bossen optimaal in te richten en te zoneren i.f.v. biodiversiteitsdoelen
7	- Speelt zich af op landschapsschaal - Bruggen, letterlijk en figuurlijk, naar andere sectoren - Impact op recreatie...
8	Vragen die landinrichters/terreinwerkers telkens tegenkomen en die telkens discussie opwekken zie bv. discussie ontbossing Natuurpunt → tools om keuzes te maken
9	Uitwerken duidelijke criteria i.f.v. biodiversiteit rekening houdend met actuele toestand
10	Met nood aan cluster 2 (relatie biodiversiteit en functioneren van bosecosystemen)
11	- Open vs. gesloten: wat levert meest voor biodiversiteit? - Zonering van functies: recreatie, biodiversiteit, klimaatverandering, houtproductie

## 5. Beheer i.f.v. biodiversiteit

Onderzoek naar efficiëntie en effectiviteit van verschillende beheerkeuzes en -ingrepen in functie van behoud en versterking van de biodiversiteit en de weerbaarheid van het bos.

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Van systeemkennis naar beheerskennis i.f.v. de weerbaarheid van het bos
2	Herdenk LSVI ook vanuit maatschappij positief verhaal Holistische aanpak bosverjonging zonder kaalkap (cfr. beheer i.f.v. weerbaarheid en veerkracht van bossen)
3	Impact soortgericht beheer? 1 beheerssysteem (LDB?) of combinatie van vele?

4	- Biodiversiteit = driver van allerlei ecosysteemfuncties, algemeen welzijn → hoe dit realiseren via beheer - Nadruk op inheemse soorten, herkomst
5	- Komt ook veerkracht en weerbaarheid ten goede. - Vormt basis voor overige ESD (productie, ...)

## 6. Impact van klimaatverandering op het bos (bv. verstoringen)

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering op het bos: verhoogde verstoringfrequentie, zaadjaren, overleven van soorten,...?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	- Een goede kennis van effecten van klimaatverandering op bomen, ecosystemen,... is essentieel voor je er je beheer kunt op afstemmen - Inschatting nodig van de effectieve risico's
2	Risico voor bosbehoud indien geen aandacht geschonken wordt aan mogelijke gevolgen
3	Kennis is nodig: <ul style="list-style-type: none"> <li>- Om weerbare bossen te realiseren</li> <li>- Om ons voor te bereiden op wat er zal komen en daar gepast op te kunnen reageren</li> </ul>

## 7. Adaptatie: weerbare bossen tegen klimaatverandering

*Hoe kunnen we via beheeringrepen (soortensamenstelling, structuur, beheervorm) onze bossen weerbaarder maken voor klimaatverandering ?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Bossen en bomen hebben langere generatietijden en tijdig inspelen op nakende verandering
2	Onderbouwing adaptief beleid + noodzaak om in bosbeheer te kunnen bijsturen
3	Creëren van weerbare bossen = bossen voor de toekomst
4	- Pakt automatisch cluster 6 en cluster 8 mee - Verandering is nu al bezig - Rol voor exoten?
5	- Dit moet op schaal Vlaanderen onderzocht worden - Nu beginnen! → resultaat binnen 100 jaar
6	Klimaatverandering = feit - Groen/bos: belangrijke buffer ; oplossingen om negatieve effecten te mitigeren
7	Nu de bossen van de toekomst planten
8	Verhoging veerkracht nu nodig (gefragmenteerd bos)
9	- Optimaal gebruik maken van inheemse soorten - Belang genetische diversiteit - Epigenetische mechanismen - Graduele aanpassing van beheervorm na onderzoek mogelijk gevolgen

10	Monoculture bossen zijn kwetsbaar → hoe komen we tot een meer diverse samenstelling met klimaatbestendige, gezonde soorten. Ook genetische diversiteit belangrijk (droogte, nat, wind,...). Loslaten alleen autochtone soorten
11	Weerbaarheid voor verschillende impacten (klimaat, economie, sociaal) → beheer?
12	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hot item</li> <li>- Vooruit denken</li> <li>- Verdedigbaar voor onze kinderen</li> </ul>
13	Duurzaamheid
14	Facts → hoe omgaan → Mitigatie → extremen wind droogte, brand
15	Adviezen van vandaag hebben impact op lange termijn (boomsoorten en keuze)
16	Herbekijk/breid de lijst uit van inheemse boomsoorten die mogen worden gebruikt maar met afwegingskader ivm biodiversiteit, productiviteit,...
17	Koolstof belangrijk → bossen voldoende weerbaar → Openstaan voor niet-invasieve (zuidse) soorten vb. douglas, tamme kastanje
18	Klimaatverandering onmiskenbaar → uitdaging voor elke bosbeheerder om weerbare bossen te ontwikkelen

## 8. Mitigatie: bossen en vastleggen van koolstof

*Hoeveel koolstof kan een bos vastleggen, en in welke mate kunnen we daar via het beheer op inspelen? Ook de 'ex situ' vastlegging van koolstof in houtproducten is hierbij van belang.*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Potenties van hout in gebouwen als C-sink
2	Fundamenteel onderzoek naar: neemt een bos CO2 op of stoot het CO2 uit?
3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hoe CO2 adaptatie op een zo duurzaam mogelijk manier realiseren (bodem/ organisch materiaal) ?</li> <li>- Hoe beheer ivm maximalisatie daarvan?</li> </ul>
4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bredere milieudoelen valideren richting bos</li> <li>- ondersteuning beleid</li> </ul>
5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Basis van financiering en valorisering ESD</li> <li>- LULUCF-beleid informeren</li> </ul>
6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Vertaling naar de praktijk richting beheer</li> <li>- Data en gegevens en kennis uit buitenland meenemen</li> <li>- Implementatie in financieringsmodellen voor compensatie van CO2 uitstoot</li> </ul>
7	Hoeveel koolstof kan vastgelegd worden met: <ul style="list-style-type: none"> <li>- Bosuitbreiding</li> <li>- Specifiek beheer</li> <li>→ hoe kan dit concreet?</li> </ul>
8	Nog heel veel onbekende factoren/knowledge gaps

## 9. Waterhuishouding

*Welke rol spelen bossen in de watercyclus, hoe beïnvloeden ze de watervoorraden en waterkwaliteit en welke veranderingen in de waterhuishouding (verdroging/vernatting) zijn er lokaal te verwachten?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Overstromingsproblemen bekken (> bos alleen) Klimaatverandering: - te veel/tekort water - drinkwater
2	- Toekomstig probleem, niet zichtbaar - Ruimte voor water - Ruimtelijk aspect - Sensibilisering, burger
3	- Relatie naar bosgezondheid - ESD waterlevering
4	Effecten overstromingen ook buiten bos, daling grondwater (bufferen) extremen neerslag of droogte
5	- Opvangen effecten klimaatverandering - Link met ruimtelijke ordening
6	Waterhuishouding → belangrijk voor beheer Wijziging water → toekomst
7	Basis voor adaptatieproces

## 10. Bodemnutriënten en elementvoorraden

*Welke chemische bodemkwaliteit (voorraad aan voedingsstoffen en elementen) is nodig om duurzame bosontwikkeling en het leveren van ecosysteemdiensten te garanderen en hoe kan dit beheerd worden?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Op zandgronden achteruitgang bossen (o.a. eikensterfte). Groot probleem! Oorzaak verlies Ca, K, Mg uit bodem door verzuring. Stoppen N-depositie zorgt niet voor herstel. Bodem mineralogie is uitgeput met kationen. Begrip biogeochemische cycli essentieel! Rol rijkstrooiselsoorten onderzoeken.
2	Het begin van alles
3	We exporteren nutriënten uit het systeem → moeten we deze terug aanvullen om het bos(ecos-)+ productiesysteem te laten voortbestaan en verbeteren?
4	- Basis voor succesvol bosbeheer - Minder opvallend maar essentieel
5	Veel bossen sterk verzuurd → herstel!
6	Hoe kunnen we in ons beheer bodemkwaliteit centraal stellen? (soorten, behandeling, ...)
7	Belangrijk maatschappelijk vraagstuk mineralenhuishouding in bodems/ecosystemen: ook in relatie tot voeding en circulaire economie

## 11. Bodemleven

*Welke rol speelt het bodemleven in het functioneren van het boscysteem en het leveren van ecosystemendiensten? Welke factoren bedreigen bodemorganismen en wat zijn daarvan de gevolgen?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Te onderschat en onbekend
2	- ¼ leven in de bodem - bodem is kapitaal, leven erop is intrest - mechanisatie van houtexploitatie
3	Enorm kennishiaat → diversiteit/functionaliiteit → ent experimenten nodig
4	- goede bodem is basis voor vitale en weerbare bossen - onderzoek naar mycorrhiza is tot heden te beperkt
5	- is basis van vele zaken en essentieel - is minder over geweten - zeker op grotere schaal bekijken (bv. indien beheermaatregelen worden uitgevoerd) - informatie bekend maken aan ruimer publiek (beheerder/eigenaars/...)
6	- belang van bodemleven onvoldoende bekend - impact van beheer op bodemleven?
7	- moeten bossen en bosbeheer/beleid aangepast worden aan huidige klimaatprognoses? - indien ja, hoe?
8	essentieel onderdeel voor het functioneren van het ecosysteem, waar we nog veel te weinig kennis (dus appreciatie) hebben
9	verder onderzoek van bosbodems nodig + communicatie hierover naar boscijenaars/beheerders
10	hiaat in de kennis ondanks hun vermoedelijk zeer belangrijke rol binnen boscystemen

## 12. Volksgezondheid

*"Dokter bos": in dit cluster wordt kennis opgebouwd over de relatie tussen bos en volksgezondheid.*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	- in de belangstelling - maatschappelijke nood - hoe te optimaliseren - nabijheid 'natuur'
2	- trigger voor kwalitatief bosbeleid - impact nog onvoldoende in beeld
3	Studies hebben reeds meermaals de belangrijke relatie getoond tussen bos en gezondheid → belangrijk voor draagvlak en financiering van bosbeheer
4	Vergroten van draagvlak bij bevolking en politici/overheid over belang van bossen voor gezondheid en het welbevinden
5	Overrecreatie wijst op belang van en nood aan bossen voor algemeen welzijn
6	Nood aan onderzoek vanuit de medische sector
7	Positieve en negatieve impact op de gezondheid te weinig gekend

8	Natuur kan maatschappij helpen → goedkopere versie 'zorgbos'
9	- Socio-economisch ondergewaardeerd - Groot strategisch potentieel
10	- Maatschappelijk probleem - Aldus veel draagkracht - Trade off met bv. productie - Financieel aspect: besparen vs. investeren
11	- Is nieuw. Nog onderzoek nodig - Kwantificeerbaar resultaat is nodig. - Belang van aanleg van 'groene vingers' moet benadrukt worden - Link naar vergroening van bedrijventerreinen
12	- Klopt het aanvoelen dat groen goed is voor gezondheid? → Extra evidence based onderzoek nodig - In de praktijk wordt weinig groen aangelegd → extra motivatie nodig
13	Objectieve inzichten in de relatie bos/natuur/biodiversiteit en volksgezondheid is cruciaal, ook om het maatschappelijk draagvlak te stofferen → zie ook cluster 14
14	Volksgezondheid en bos → betere onderbouwing nodig! → essentieel voor draagvlak

### 13. Psycho-economische benadering voor eigenaars

*Welke zijn de drempels en stimuli voor boseigenaars om mee het nieuwe bosbeleid te realiseren?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	- 70% privé-eigenaars - negatieve perceptie van beleid → draagvlak - te weinig toegang tot kennis
2	- veel kleine privé eigenaars - terreinrealiteit: diverse types eigenaars, omgaan met bos verschillen → belangrijk om eigenaars te bereiken - toepasbaarheid beleid belangrijk
3	onderzoek naar beleidsefficiëntie en doeltreffendheid, problematiek van rechtszekerheid
4	draagvlak argumenten van eigenaar? → ontwikkeling van beleidsinstrumenten
5	- Billijke vergoeding i.f.v. ecosysteemdiensten - Instrumenten om keuzes te maken i.f.v. eigen input
6	- Monitoring private eigenaars → remmen/argumenten/... , stimulansen/... - Kosten-baten balans
7	Groot procent van bos in eigendom van privé → belangrijk om boseigenaars te overtuigen van goed bosbeheer om doelen te behalen
8	Beleid moet positief verhaal worden voor eigenaars en gebruikers. LSVI geeft geen goesting.
9	- Ambities bosgebruik zijn groot. Eigenaren moeten dit alles uitvoeren. - Begrip van beheerders essentieel (kennis, materiaal, motivatie, economie)
10	- Speelt een sleutelrol - Belang brugorganisaties



## 14. Psychologie van de burger

*Dit cluster handelt over de interactie van de maatschappij (burgers) met het bos en is erop gericht om het draagvlak te verhogen.*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Draagvlak creëren voor natuur en bos – via aantonen belang voor volksgezondheid als middel om bos op de politieke agenda te zetten
2	- Draagvlak! - Inzicht in maatschappelijke bekommernissen en samenhang
3	Gewoon doen! Kennis is er, boodschap uitdragen
4	- Zonder draagvlak geen bos - Langetermijn band mens-natuur = essentieel voor toekomstige beleidsbeslissingen
5	Onderzoek naar maatschappelijk draagvlak sleutel tot duurzame houding van burger tot bos en rechtstreekse link tot gezondheid
6	Draagvlak creëren is een fundament voor bosbehoud en toekomstig bosbeheer
7	Tweespalt “Nood aan groen” en “aversie voor beheer” stad vs platteland concurrentie open ruimte
8	- Maatschappelijke betrokkenheid vergroten – besef voor belang van bos vergroten - Concept duurzaam gebruik beter laten kennen (kappen mag) - Gedrag/ perceptie-onderzoek
9	Nood aan multidisciplinaire aanpak
10	De bossen terug bij de mensen brengen: * - awareness - beleving - meer lokale bossen - dingen doen met hout uit de tuin (bv. via compostworkshops)

## 15. Openstelling van bossen

*Dit cluster is een concretisering van het vorige: openstelling is een case met een grote maatschappelijke vraag.*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	- Conflict algemeen belang, volksvermaak en eigendomsrecht - volksvermaak als politiek instrument
2	Onderzoek hoe openstelling de maatschappij kan motiveren voor biodiversiteit zonder dat dit leidt tot bosdegradatie
3	- Verhaal vertellen, inclusief erfgoedverhaal - Omkering principe gesloten → open - Educatie; kan alleen buiten - Hoe meer in bos, hoe meer begrip
4	Bos als uithangbord voor grotere projecten gebruiken

## 16. Vraag en aanbod van bosproducten

In dit cluster willen we inzicht krijgen in de vraag naar en het aanbod van bosproducten.

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Draagkracht bepalen</li> <li>- Efficiënt oogsten in functie van cascademodel – op welke manier?</li> <li>- Onderzoek naar mogelijkheden voor betere vermarkting</li> <li>- Niet enkel hout, ook andere producten</li> </ul>
2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Economische benadering niet uit te sluiten</li> <li>- efficiëntere werking en stroming</li> </ul>
3	Onderzoek nodig over vraag en aanbod om vergelijking te maken met andere producten die ruimte gebruiken
4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Marktwerking</li> <li>- Zelfvoorzieningsgraad → mate/beheer optimaliseren</li> </ul>
5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Vraag/aanbod: belang van natuurlijke grondstoffen naar toekomst               <ul style="list-style-type: none"> <li>➔ beheer nu, resultaat over enkele tientallen jaren</li> <li>➔ Doordacht beleid en toekomstvisie nodig</li> </ul> </li> <li>- Internationale samenwerking, evaluatie niet binnen landsgrenzen houden</li> </ul>
6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Belangrijk voor de bio-economie</li> <li>- Hout als grondstof voor de toekomst → impact hiervan op bosbeheer in Vlaanderen</li> </ul>
7	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Meer dan hout</li> <li>- Link tussen mens en bos</li> <li>- Korte keten, lokaal gebruik</li> </ul>
8	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Potenties (wat, waar) duidelijk maken</li> <li>- Opportuniteiten eruit halen</li> </ul>
9	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Mismatch tussen lokale vraag en aanbod (hout uit VI wordt verscheept naar Azië)</li> <li>- Meer lokale waardering voor eigen hout nodig en andere bosproducten → voedselbossen (plukken = draagvlak) minder afstand tussen mens en natuur</li> </ul>
10	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kosten-batenanalyse is belangrijk om beheerder te overtuigen</li> <li>- Financieel onafhankelijk bos heeft meer garanties naar het voortbestaan</li> </ul>
11	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Invloed op ecologische voetafdruk</li> <li>- Circulaire economie, biobased economie</li> <li>- Invloed van bosbeheer op kwetsbaarheid (ifv bosproducten) op kwetsbaar erfgoed in bossen en bodems</li> <li>- Selectie en veredeling bosbomen</li> </ul>
12	<p>Hout en biomassa: welk product waar? Kwaliteit? Bulk? Combinatie? *</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- circulaire economie</li> <li>- duurzaamheidscriteria</li> <li>- afoetsen met geïmporteerd hout</li> </ul>

## 17. Beheer i.f.v. bosproducten

*Welke kennis is er nodig om het bos adequaat te beheren om het produceren van de gewenste bosproducten mogelijk te maken, in combinatie met andere doelstellingen?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	Kennis over bouw kwaliteitshout (hoe produceren, hoe verwerken, hoe vermarkten)
2	Optimalisatie bosproduct als output van beheer
3	Zonering van functies → verweven/scheiden - Aanreiking methodiek - Beheer voor lange termijn doelen?
4	Beschikbare tools komen te weinig bij terreinbeheerders terecht
5	Vraag en aanbod afstemmen is niet evident → tools nodig om beslissingen te ondersteunen
6	Vraag naar bosproducten zal toenemen en moet passen in weerbare bosecosystemen
7	- Nood aan kennis voor uitvoerders op terrein - Verhoging bosproducten → verhoging draagvlak bos
8	- Hoe alle doelen combineren met houtproductie - DSS/Sin4Tree afwegingskaders - Ondersteuning kennisbasis
9	Voedselproductie als ESD van bossen (i.c. agroforestry, voedselbossen → eetbare houtzwammen)

## 18. Uitgangsmateriaal

*Welke vragen zijn er om met het goede uitgangsmateriaal de toekomstige uitdagingen voor het bos aan te pakken?*

Nr	Argumentatie waarom de onderzoekscluster prioritair is
1	- Risicospreiding - Veerkrachtige/robuuste natuur en bos
2	Gezien grote uitdagingen die externe drukken (klimaat, plagen) ons stellen = genetische basis uitbreiden, onderzoek essentieel
3	Investeren in brede genetische range van plantmateriaal in het veld
4	Belang van genetisch onderzoek (bvb. in het kader van adaptatie)

## 19. Nieuwe onderzoeksclusters of kennisvragen

*Thema's die niet konden ondergebracht worden onder de 18 gedefinieerde onderzoeksclusters.*

Nr	Kennisvraag
1	Multifunctionaliteit combineren in onderzoek en naar concrete toepasbaarheid in de beheerspraktijk

2	Interdisciplinaire samenwerking tussen de verschillende onderzoeksdomeinen
3	Betere afstemming/integratie tussen bos en erfgoed
4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Doorvertaling onderzoek naar terrein</li> <li>- Meer interactieve samenwerking onderzoek/terrein</li> <li>- Overleg onderzoeker en beheerder</li> </ul>
5	Onderzoek naar interacties klimaatverandering, N-depositie en verzuring ⇔ bodem en water
6	Voedselbossen (“heereboeren”)
7	Vraag en aanbod van bosproducten, rekening houdend met alternatieven
8	Kostenbaten-analyse van bosbeheer in Vlaanderen in relatie met verschillende doelstellingen
9	<p>Onderzoek naar successie van nieuwe bossen (vooral de bossen in de Kempen)</p> <p>⇒ Beheer niet vanuit het vakjesdenken (natuurstreefbeelden) maar op basis van spontane processen (bodemontwikkeling, omgaan met invasieve exoten)</p>
10	Hoe kennis laten doorstromen naar beheerders
11	<p>Beleidsvoorbereidend onderzoek</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Objectieve en onderbouwde inventaris en planning op lange termijn: wat hebben we? Waar willen we naartoe?</li> <li>- Lange termijnplan Bos en Hout in Vlaanderen</li> </ul>
12	<p>Onderzoek naar de beleidsefficiëntie van de Vlaamse regering:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Toepassen van de eigen wetgeving</li> <li>- rechtszekerheid</li> </ul>
13	<p>Kosten-baten-analyse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- basis van bosbehoud- en ontwikkeling</li> <li>- nieuwe financieringsmodellen bvb. klimaatfinanciering</li> </ul>
14	Waarderen van Natuur en Bos: ruimer dan monetaire waarde + hoe objectief beoordelen
15	<p>Adaptatie van de maatschappij:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- bos als waterbuffer en als temperatuurbuffer</li> <li>- klimaatintegratie in de stad</li> <li>- stedelijk groen</li> </ul>
16	Ruimtelijke verweving bos- en landbouwfuncties in urbaan gebied
17	<p>Ruimte voor bossen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- bosuitbreiding <ul style="list-style-type: none"> <li>• standplaats,</li> <li>• locatie</li> <li>• connectie met steden</li> </ul> </li> </ul>
18	<p>Exotenbeheer</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- hoe aanpakken kostprijsefficiënt</li> <li>- integreren? Adaptief?</li> </ul>
19	Welke boomsoorten zijn mogelijk aangewezen in de toekomst rekening houdend met de klimaatverandering/compactatie? *
20	Welke andere producten buiten hout zijn in Vlaanderen een optie om uit het bos te halen? *
21	Inventarisatie van de mogelijkheden tot bio-energie *

\* : Geen post-it; aangebracht via formulier door deelnemers die niet konden blijven in de namiddag